

KOLIKO TREBA VJEROVATI LAŽLJIVCU?

Piše: NIKOLA BANIĆ

Poznato je da na jasenovačkome mrežnom popisu žrtava postoji mnogo pogrešaka, o čemu je i ovdje pisano u više prethodnih članaka. Većina podataka o osobama temelji se na "Popisu žrtava Drugoga svjetskog rata" Saveznoga zavoda za statistiku Jugoslavije iz 1964. pa ga se u zadnjoj inačici jasenovačkoga mrežnoga popisa u vrijeme pisanja ovoga članka za 62.355 osoba navodi kao jedan od izvora podataka. Za njih 15.945 to je i jedini izvor podataka, a ako se u obzir uzmu prisutni zatipci, ove su brojke i nešto veći. Jedan od glavnih problema

Jedan od glavnih problema jasenovačkoga popisa žrtava je što se temelji na popisu Saveznoga zavoda za statistiku iz 1964., a taj savezni popis nastao je u vrijeme totalističkoga komunističkoga režima dok je još bio aktivan i Aleksandar Ranković. Danas je poznato da je taj režim prikrivao komunističke zločine ili ih pripisivao drugima, a istraživanja čiji bi rezultati proturječili službenoj politici nisu bila dopuštena

je što je savezni popis nastao u vrijeme totalističkoga komunističkoga režima dok je još bio aktivan i Aleksandar Ranković. Danas je poznato kako je taj režim zataškavao komunističke zločine ili ih pripisivao drugima, a istraživanja, čiji bi rezultati proturječili službenoj politici, nisu bila dopuštena. Zna se, primjerice, da je pokolj u Katinskoj šumi izvršen od strane sovjetskog NKVD-a. U komisiji koja je taj pokolj istraživala sudjelovao je i hrvatski patolog **Eduard Milosavić**. Sovjeti su krivnju kasnije prebacivali na naciste, a jugoslavenske komunističke vlasti su Eduarda Milosavića naknadno u odsutnosti osudile na smrt. Smrt, međutim, nije izbjegao **Ljudevit Jurak**, međunarodno priznati hrvatski znanstvenik, patolog i sudske medicinar koji je 1943. sudjelovao u međunarodnome timu od 11 prestižnih stručnjaka u istraživanju masovnih grobnica pronađenih kod grada Vinice u zapadnoj Ukrajini. Vrijeme smrti je ukazivalo na to da su oko 2.000 seljaka i radnika ubili komунисти još 1938. godine pa je po nalogu NKVD-a nakon rata Jurak uhićen. Nakon što nije htio povući svoj potpis s izvješća Međunarodnoga povjerenstva o Vinici i izjaviti da ga je dao pod prisilom, „zbog djela ratnoga zločinstva“ osuđen je na smrt strijeljanjem, trajan gubitak građanske časti i konfiskaciju imovine. Bio je, nai-me, krv za pripisivanje masovnoga pokolja u Vinici „priateljskoj Sovjetskoj Rusiji“ te što je „svjesno i zlonamjerno vršio propagandu protiv prijateljske Sovjetske Rusije“. Iz ovih, kao i mnogih drugih primjera, može se zaključiti da je u Jugoslaviji aktivno sprječavano objektivno istraživanje povijesnih činjenica. Savezni popis iz 1964. godine u Hrvatskoj objavljen tek 1997. godine nastao je u jednome takvom okruženju pa bi zasigurno trebalo preispitati i vidjeti u kojemu je postotku objektivan. Ako se u obzir uzme da je za mnoge osobe s toga popisa već uspješno pokazano da nisu stradale u Jasenovcu te da je jugoslavenski totalistički komunistički režim lagao o drugim zločinima, prirodno se javlja sumnja u vjerodostojnost saveznoga popisa. Ovime se ne želi izreći sumnja da je cijeli popis lažan jer takve laži često nisu učinkovite u obmanjivanju, već se želi izreći sumnja da je taj popis mješavina istinitih i lažnih poda-

taka. Problem se jednim dijelom svodi na pitanje treba li i do koje mjere vjerovati jugoslavenskome režimu koji se pokazao lažljivcem. Iako su prethodno uglavnom spominjana relativno čvrsta podudaranja, zbog spomenute opravdane sumnje u vjerodostojnost popisa treba spomenuti i neka manje čvrsta podudaranja jer se možda radi o pogreškama na jasenovačkome mrežnom popisu.

Jakob Kohen i u Jasenovcu i u Auschwitzu

Kao uvod u ta slabija podudaranja, za početak vrijedi dati primjer koji pokazuje kako je čak i u slučaju djelomičnoga podudaranja podataka neke osobe na jasenovačkome i nekom drugome popisu dobro da postoji sumnja ako se želi potražiti istina. Na jasenovačkome mrežnom popisu nalazi se i **Jakob Koen** rođen 1901. godine u Sarajevu. Kao ime oca navodi se David, a u napomeni se kao jedini izvor podataka navodi savezni popis iz 1964. godine. Dodatno, kao alternativni oblik pisanja prezimena navodi se Kohen. Iako se navodi da je spomenuti Jakob Koen navodno ubijen u Jasenovcu 1942. godine, među registracijskim obrascima njemačkoga logora Auschwitz moguće je pronaći jedan dostupan i na stranici http://www.ushmm.org/online/hsv/person_view.php?PersonId=4892117 koji navodi kako je 20. kolovoza 1942. godine uhićen i 26. kolovoza 1942. godine u Auschwitz dospio Jakob Kohen rođen 10. siječnja 1900. godine u Sarajevu i kojem se otac također zove David. Iako godine rođenja spomenutoga Jakoba Ko(h)ena s jasenovačkog mrežnog popisa i Jakoba Kohena s registracijskog obrasca nisu iste, podudaranje imena, prezimena, mjesta rođenja i mjesta oca ipak mogu pobuditi opravdanu sumnju da se zapravo radi o istoj osobi jer ujek postoji mogućnost pogreške u zapisivanju podataka. Da je to i ovdje slučaj, moguće je vidjeti pretraživanjem javno dostupnih zapisa njemačkoga logora Dachau na nekoliko mrežnih stranica (npr. <http://www.jewishgen.org/databases/Holocaust/>). Tamo se spominje Jakob Kohen rođen 10. siječnja 1901. godine u Sarajevu koji je u Dachau došao 28. siječnja iz Auschwitza, dakle jedan dan nakon njegova oslobađanja od strane Crvene armije. Na temelju iznesenih po-

Vrsnoga hrvatskoga patologa Ljudevita Juraka komunističke vlasti osudile su na smrt, a bio je „kriv“ naime, za pripisivanje masovnoga pokolja u Vinici „priateljskoj Sovjetskoj Rusiji“ te što je „svjesno i zlonamjerno vršio propagandu protiv prijateljske Sovjetske Rusije“

dataka može se s vrlo velikom sigurnošću tvrditi da je godina rođenja navedena u spomenutome registracijskom obrascu pogrešna te da se ovdje radi o još jednoj osobi koja je pogrešno stavljena na savezni popis iz 1964. godine, a posljedice i na jasenovački popis. To znači da se na temelju te informacije i onih u prethodno objavljenim člancima, mogu navesti barem četiri njemačka logora s kojih su slučajno ili namjerno preuzimana imena zatvorenika i stavljana na jasenovački popis: Auschwitz, Buchenwald, Dachau i Bergen-Belsen. Vezano za krivo unesene godine rođenja, vrijedi spomenuti jedan dodatan primjer. Na jasenovačkome mrežnom popisu nalazi se i **Ivka Weinrebe**, rođena 1908. godine u Bjelovaru i navodno ubijena 1944. godine u Jasenovcu, pri čemu se kao izvor navodi samo savezni popis iz 1964. godine. Međutim, na popisu preživjelih Židovskoga svjetskog kongresa moguće je pronaći Ivku Weinrebe rođenu 27. prosinca 1907. godine također u Bjelovaru: http://www.ushmm.org/online/hsv/person_view.php?PersonId=1574146. Nadalje, na popisu židovskih dolazaka u Švicarsku također se spominje Ivka Weinrebe rođena 27. prosinca 1907. godine pri čemu se na stranici [HRVATSKI TJEDNIK 36 VERITAS VINCIT](http://www.</p>
</div>
<div data-bbox=)

ushmm.org/online/hsv/person_view.php?PersonId=5547652 može vidjeti da se navodi kako je iz Jugoslavije i da je u Švicarsku stigla 23. listopada 1943. godine. Budući da je 27. prosinca 1907 godine vrlo blizu početku 1908. godine te da je i u prethodnim člancima pokazano kako točnost godina rođenja u jasenovačkom nije pouzdana, ovdje se također s velikom sigurnošću može tvrditi da se radi o još jednoj osobi koja je pogrešno stavljena na savezni popis iz 1964. godine te posljedično i na jasenovački popis. Nakon što je na konkretnim primjerima pokazano da i u slučaju nepotpunih podudaranja treba sumnjati u točnost jasenovačkoga popisa kao i saveznog popisa iz 1964. godine koji mu je glavni izvor podataka, vrijedi spomenuti i neka manje čvrsta podudaranja.

S jasenovačkoga su popisa, ali i s popisa dolazaka u Švicarsku

Neka od tih podudaranja moguće je pronaći na popisu židovskih dolazaka u Švicarsku koji je već spomenut za Ivku Weinrebe, a i u nekim od prethodnih članaka i o kojem se više može pročitati na stranici http://www.ushmm.org/online/hsv/source_view.php?SourceId=27858. Osim prethodno spomenutih osoba koje se nalaze na tome i na jasenovačkome popisu, treba spomenuti i ovih pet: Aser Finci (1929.), Ela Ofner (1896.), Bela Quitt (1906.), Dragutin Weiss (1873.), Ivan Weiss (1921.). Osobe s istim imenom, prezimenom i godinom rođenja moguće je pronaći i na jasenovačkome mrežnom popisu, pri čemu je za sve njih osim za Elu Ofner tamo navedeno

i mjesto rođenja, dok je na popisu dolazaka navedeno samo da su iz Jugoslavije, kao i za Ivku Weinrebe. Upravo zbog toga postoji mogućnost da se radi o slučajnim podudaranjima, ali ih zbog spomenute opravdane sumnje u valjanost jasenovačkoga mrežnog popisa svakako treba spomenuti. Za Elu Ofner su kao izvor navedene popisnice Anketnoga odbora za utvrđivanje istine o događajima u periodu od 1941. do 1948. godine u Vojvodini, dok je za preostale osobe kao prvi od izvora naveden savezni popis iz 1964. godine. Postoje još dvije osobe na popisu dolazaka za koje se navodi da su iz Jugoslavije i za koje postoji podudaranje u imenu i prezimenu na jasenovačkome popisu i to su **Regina Gruber i Boris Steiner**. Jasenovački popis ne navodi njihove godine rođenja ni imena očeva, već samo da su rođeni u Zagrebu i Kutini. Za Re-

Konzentrationslager Auschwitz Art. der Halt: Sch. f. 61546				
Name und Vorname:	Kohen Jakob			
geb.:	10.1.1900 zu: Sarajevo			
Wohnort:	Sarajevo, Ljunaljaja Bratja oči 17			
Beruf:	Sellosver			
Staatsangehörigkeit:	Kroatien			
Name der Eltern:	David u. Simka geb. Kohen Weber geb. in Sarajevo			
Wohnort:	Racice geb. Finch			
Kinder:	2 Alleiniger Ernährer der Familie oder der Eltern: ja			
Vorbildung:	4 Kl. Kroat. Volksschule			
Militärdienstzeit:	von — bis —			
Kriegsdienstzeit:	von — bis —			
Größe:	170	Nase: wellig	Haut: schwere	Gestalt: schlank
Mund:	normal	Bart: Karren	Gesicht: langl.	Ohrn: groß, abwinkl.
Sprache:	Kroat.	Augen: braun	Zähne: 8 oben, 8 unten	
Ansteckende Krankheit oder Gebrechen:	Keine			
Besondere Kennzeichen:	Keine			
Rentenempfänger:	nein			
Verhaftet am:	20.8.42 wo: Sarajevo			
1. Mal eingeliefert:	26.8.42	2. Mal eingeliefert:		
Einweisende Dienststelle:	RSHA			
Grund:	—			
Parteizugehörigkeit:	Keine			
Weitere Funktionen:	—			
Mitglied v. Unterorganisationen:	—			
Kriminelle Vorstrafen:	ang. Keine			
Politische Vorstrafen:	ang. Keine			
Ich bin darauf hingewiesen worden, dass meine Bestrafung wegen intellektueller Urkundenfalschung erfolgt, wenn sich die obigen Angaben als falsch erweisen sollten.				
Der Lagerkommandant Kl. - Au. L.A.				
V. g. u. M. A. u. Y. 2010 B. M. 1960				

Na jasenovačkome se popisu nalazi i Vlajko Živković rođen u Čenkovu te navodno ubijen u Jasenovcu 1942. godine. Ne navodi se godina rođenja ni ime oca, a kao izvor podataka spomenuti su pisani podatci prikupljeni temeljem izjava članova obitelji i prijatelja stradalih jasenovačkih zatočenika. Međutim, Vlajko Živković nalazi se i na popisu preživjelih osoba

se treći svezak knjige Antuna Miletića „Koncentracioni logor Jasenovac 1941-1945“ i pisani podaci prikupljeni temeljem izjava članova obitelji i prijatelja stradalih jasenovačkih zatočenika. U toj se Miletićevoj knjizi popis osoba na stranici navedenoj u napomenama odnosi na osobe koje su nestale u Jasenovcu, pri čemu se ne govori jesu li tamo i stradale.

Avram Levi čak 30 puta na jasenovačkome opisu

Zadnji popis koji će se ovdje spomenuti popis je Pinkas HaNitzolim koji sadrži više manjih popisa preživjelih Židova spašenih u različitim evropskim zemljama, o čemu je više moguće pročitati na stranici http://www.jewishgen.org/databases/Holocaust/0064_PinkasNitzolimI.html. U njemu je, osim prethodno objavljenih relativno čvrstih podudaranja s imenima na jasenovačkome popisu, moguće pronaći još mnogo potencijalnih drugih, ali manje pouzdanih. Naime, problem je što za mnoge osobe koje su tamo navedene nisu dostupni ni mjesto ni godina rođenja, već samo ime i prezime te iz koje zemlje dolaze i kamo su se nakon rata vratile. Za te osobe postoji njih 160, za koje je i na jasenovačkome popisu moguće naći osobe s istim imenom i prezimenom, ali tu je podudaranju kraj i upravo to većinu ovih podudaranja čini malo vjerojatnima. Primjerice, za Avrama Levija na jasenovačkome je popisu moguće pronaći preko 30 osoba s istim imenom i prezimenom i bez dodatnih podataka teško je utvrditi radi li se o jednom od njih. Zbog ovakve slabije prirode podudaranja vjerojatnije je osim njihova broja bolje ne navoditi ništa više. Zainteresirani čitatelji mogu vidjeti o kojim se podudaranjima radi na stranici <http://fly.srk.fer.hr/~nbanic/popis/> kod dijela sa „sirovim podatcima“.

Treba reći da se u ovome kao i u većini prethodnih članaka uglavnom spominju Židovi koji su pogrešno navedeni na jasenovačkome mrežnom popisu, što se može pokazati prvenstveno zahvaljujući drugim javno dostupnim popisima Židova. Što se tiče preživjelih Srba iz Jasenovca, za njih trenutačno ne postoje slični javno dostupni popisi. To, međutim, ne znači da ne postoji jednak

Bilo bi najbolje da osobe koje znaju da su članovi njihovih obitelji pogrešno navedeni na jasenovačkome popisu, a stradale su na nekome drugome mjestu, objave o tome pismo u Hrvatskome tjedniku jer je povjesničari ma jako teško doći do tih spoznaja radom na terenu

brda, koji su kasnije poslani u Jasenovac, pridruženi su i Srbu iz obližnjega Čenkova, čime se dobiva podudaranje mesta rođenja dvaju spomenutih Vlajka Živkovića. Time se može zaključiti da je i Vlajko Živković pogrešno dodan na popis i postavlja se pitanje zašto je onda navodno netko od rodbine ili prijatelja dao izjavu iz koje je zaključeno da je dotični stradao u Jasenovcu. Budući da se Čenkovo nalazi u Hrvatskoj, a svedočanstvo Vlajka Živkovića prema navedenim je podatcima preuzeto u Srbiji, možda je njegovo odsustvo iz Hrvatske od strane njegove rodbine ili prijatelja protumačeno kao smrt.

Javite sve što znate

Svi podatci korišteni za pronalaženje pogrešaka na jasenovačkome mrežnom popisu u sklopu ovdje pisanih članaka javno su dostupni u elektroničnome obliku i mnogi od njih su nastali nakon što su ih različite osobe prvo prikupile i sastavile u cjelinu, a volonteri potom digitalizirali i učinili javno dostupnim uz uvjet pristupa internetu. U različitim arhivima vjerojatno postoji još mnogo podataka koji se mogu iskoristiti za pronalaženje dodatnih pogrešaka na jasenovačkome mrežnom popisu, a posao njihova prikupljanja najbolje je prepustiti stručnim povjesničarima, kao što je bio slučaj s podatcima koje je prikupila dr. Esther Gitman i koji su uspješno korišteni u prethodnim člancima. Međutim, ono što ni povjesničari vjerojatno ne mogu tako lako prikupiti mnoga su svjedočenja različitih ljudi koji u razgovorima ili u komentarima na različitim mrežnim portalima govore o slučajevima u vlastitoj obitelji gdje je netko naveden kao žrtva jasenovačkog logora, a zapravo je stradao na drugome mjestu ili je i preživio rat. Kad bi netko išao samostalno prikupljati takva svjedočenja, to bi vjerojatno bio vrlo težak posao jer bi osobe s tim svjedočenjima pro trebalo pronaći. Ako netko zna takve zanimljive informacije, mnogo je jednostavnije da ih objavi kao što su to primjerice učinili Tomislav Lipak i Darko Komar slanjem informacija u obliku članka ili kratkoga pisma *Hrvatskome tjedniku*. Nije teško i ne traži previše vremena, a može biti vrlo korisno za traženju istine.